

Petr Matoušek, Právo, 17. 5. 2008

UPDIKEŮV HARRY ANGSTROM VSTAL Z MRTVÝCH A ZKOUMÁ HLUBŠÍ VRSTVY MANŽELSTVÍ

Dnešní americká próza nezná autora, který by se myšlení středního stavu věnoval důsledněji než John Updike (1932). V jeho přehlídce tragikomických typů ze satelitních vlek zase nenajdeme výraznější figurku, než jakou od roku 1960 ztělesňuje pan Harry Angstrom. Příležitostný buřič přezdívaný Králík podobně jako mnozí jeho obeznalí sousedé zjistil, že život za vodou a v závětrí se ne a ne dostavit: kdosi mu věčně šlape na paty, kamkoli se hne.

Králík v sobě totiž nosí velezáradnou těkavost průměrného bílého Američana, do níž se už mezi válkami třevoval Sinclair Lewis, jenže je nadán povahovými rysy, které mu nedovolují sbalit si batoh, jít stopovat na nejbližší výpadovku a odmítnutím statu quo být pro iluzorní americkou idylku víceméně ztracen. Pamětliv toho, za jaký zástup spoluobčanů promlouvá, mu autor radši předepsal „příliš mnoho ubíjejícího vegetování, jako by žil už podruhé“, takže v románu *Králík se vrací* (1971) s velkým zpožděním i soucitem pozorujeme, jak se Harry vrhá do další bitvy se stereotypem v časech, kdy bylo třeba „šilet, aby se zachovala svoboda“.

Drama horké sazby

Navzdory odstupu od amerického vydání je jisté, že Updike zahlédl slabiny 60. let jako jeden z prvních a pojal je jako frašku ve fázi, kdy se hrdina i jeho kultura cítí být na vrcholu sil. Roku 1969 je Králíkovi šestatřicet, vietnamská válka je v očích veřejnosti stále zjevněji morální prohrou a prezident Johnson byl nahrazen výtečníkem Nixonem. Amerika se v zájmu pokroku promenuje po Měsíci v přímém přenosu, kdežto v mikrovětě prolomila hranice vnímání a jako vůdčí národ světa si podmaňuje i zákoutí lidské duše. Harry na to v televizi zírá jako tloustnoucí dlouhán zaběhaný ve zbabělé rutině, zvýrazněné jeho novou profesí, jež o těchto činech informuje mírně muzeálními prostředky. Pracovní dobu totiž tráví ve světě horké sazby: pracuje v tiskárně u linotypu a v případě chyby při sázení místního plátku musí vždy vyměnit celou řádku, přestože už existují modernější polygrafické postupy. Updike si toho v románu potměšile užívá a současně sonduje, jak se opozdilému hrdinovi tato technika osvědčí i v soukromí, kde se ještě po letech vyrovnává s úmrtím dcerky, která přišla o život v úvodním díle ságy. Syn mezitím vstoupil do puberty a manželce „střední věk docela pěkně vytvaroval zadek“, zato její pitomost udržel ve stávajících mezích: ideální kombinace na to, aby Harrymu oplatila předchozí nevěru a útěk. Jakmile jim do života vtrhne zazobaný mileneček z řad přistěhovalců, žena si sebere saky paky a v domku dvou osiřelých začnou eskapády mající daleko do ódy na květinový věk. Mladistvá rebelka ze zazobaných poměrů i radikální černošský tlučhuba, kteří se tu díky Králíkově bezradné pohostinnosti objeví a obrátí mu příbytek vzhůru nohama, jsou omezení přinejmenším tolik jako ti, vůči nimž protestují. To autorovi dává příležitost vykreslit dobové maloměstské zemětřesení šedivou paletou mlčící většiny a kromě předvídaté kritiky pozitivní diskriminace upozornit i na podivný pat, na kterém tehdejší boj za rovná práva žen i etnik ustrnul a na komunální úrovni na něm nadále setrvává.

Do nory hrůzy

Updikeova neutuchající síla tkví v bravurních vnitřních monolozích, na nichž próza stojí, a potvrzuje, nakolik je Králík obecnějším reprezentantem těch, kdo jako tichá voda břehy melou, koření náš svět a jsou i pro spisovatele vděčnější než páreček extrémních jedinců. Jako prototyp váhavého střelce, jehož touha vyléčit klid experimentujícím neklidem je bolestná i šťavnatá, si uvědomuje, že jsme vychovaní chtít „pořád víc“. Tak ať si to tedy má: dostane se mu odměny, na níž je něco pitvorně sympatického, když poznává, že svět není nalajnovaný korektně a neslibuje „uspokojivé završení“, nýbrž v něm co chvíli balancujeme na hraně požáru. Nemusi to však znamenat jen faktickou likvidaci Králíkovy vilky, která bude v zájmu ságy zase dána do pořádku. Ostatně obraz hořící barikády, na níž autor s hrdinou zažehli i upálili pár dobových předsudků, předčí svou hořkou komikou usmírovací scéna v motelu, jež zúčastněné z popředí událostí odvede opět stranou, kde je průměrným do příštího průšvihy nejlíp. Koloběh soužití,

napětí, vyčerpání a nové naděje je naplněn a Králík noruje dál podél skal do „hlubších vrstev“ manželství, kde vládnu jepičí útěcha a tichá hrůza. Ale dokud se v ložnici nezhasne, není pokušení zdrhnout tak znát.